

počasi izgublja in na koncu, ko že vemo, da je nelepa, ker smo to tolikokrat slišali, opusti to maškerado še masker in igralka nastopa s svojim naravnim šarmom. V filmu imamo tudi dobro vlogo Angele Hlebcetove, ki igra — spet — razumevajočo mater. Kdaj bi si jo pa le želeli gledati tudi v kakšni večji in mlajši vlogi. Potem Bata, ki mu pač ne moremo očitati, da njegov obraz v slovenski verziji nikakor ne gre na glas Daretu Ulage. Pri tem Bati smo zamudili eno redkih priložnosti, da v slovenskem filmu pokažemo tujca, ki živi pri nas, in slišimo tudi njegovo varianto slovenščine. Zakaj ne bi ta Bata sam govoril svojega teksta v slovenščini, kot govori slovensko na stotine srbskih študentov. Isto bi veljalo za njegovega strica, velikega kombinatorja, ki je zaradi tega, ker so mu amputirali njegovo sočno srbsko govorico, izgubil mnogo barve. Toliko za spretnost.

Spretnost ni ravno vodila rok, ki so izbrale scenarij. Če ga ne merimo z merili, kakršne ima kritika za umetniške filme, temveč z mnogo manjšimi centimetri njegovega lastnega žanra, se nam pokaže scenarij kot mrtva riba. Konvencionalna, serijsko izdelana komedija zahteva tudi svoj tip nadarjenosti. Včasih nas pri hollywoodskih komedijah te vrste zaradi pretiranega duhovičenja ali zaradi najbolj divjih gagov boli glava. Toda vse to je del sendviča, zato da tolikokrat prekuhana stvar ni preveč pusta in večkrat imamo celo prijeten občutek, da ti mojstri ne jemljejo niti svoje publike niti samih sebe preveč resno.

Ničesar od vsega tega ni v scenariju mojstra Ilića, saj je na smrt seriozen in jemlje svoje delo resno, kot da bi pisal kuharske knjige. Menim, da pri tem scenariju Viba ni bila skrajno spretna. Razen seveda, če je bila spretnejša od nas vseh in nas bo uspeh Lažnivke pri publiku in pri blagajni razglasil za lažne preroke. To bi bila zares skrajna spretnost.

Aleksander Čolnik

KOMENTARJI, GLOSE, EPIGRAMI

ZGODOVINSKE RESITVE DOZOREVAJO POČASI. Iz zgodovine zadnjih dvajset, ali če hočete tudi zadnjih sto let je očito, kako počasi se rešujejo mednarodni spori. Res je, leto po prvi svetovni vojni je bila versajska konferenca, dve leti po drugem svetovnem konfliktu je bila mirovna konferenca v Parizu. Predstavniki največjih držav so se sporazumeli, kakšna naj bi bila bodoča teritorialna in politična razdelitev sveta. Vendar so problemi, ki so jih skušali rešiti, ostali.

Zgodovina se ni ustavila leta 1945, nasprotno, tempo razvoja je vse hitrejši, prepad med razvitimi in nerazvitimi deželami vse večji, industrijski Sever napreduje hitreje kot bivši kolonialni Jug. Problemi, o katerih tisk nekdanj sploh ne bi poročal, so postali naenkrat svetovni. Slika sveta je vse bolj heterogena in bo še bolj.

Dogodki na mednarodni sceni potekajo bliskovito, skoraj eksplozivno, toda zgodovina rešuje probleme, tudi male, zelo počasi. Spori med državami kažejo globoke nacionalne, verske, ekonomske konflikte. So sad zelo dolgega zgodovinskega procesa, zato jih bodo morda rešile šele prihodnje generacije.

Kar pogledjmo v novejšo zgodovino, dovolj je zgovorna. Navedli bomo samo nekaj najbolj usodnih in tragičnih konfliktov. Pri tem se moramo vedno

zavedati, da bo ta slika čez deset let še bolj konfuзна. Na svetu bo več držav, več ljudi, goreči nacionalizem bo postal v Aziji, morda pa tudi v Afriki, velika materialna sila, ki bo podrļa še nove mostove. Ko bodo države Afrike začele uveljavljati svoje teritorialne zahteve, bodo stvari še bolj zapletene. Reševanje teh vprašanj bo izredno zamotano.

* * *

Francija in Nemčija sta se v zadnjih treh generacijah kar trikrat zapletli v krvav konflikt zaradi Alzacije in Lorene. Drugi konflikt se je spremenil v svetovno vojno, tretji v največjo katastrofo sveta. Šele zdaj, ko rensko železo ni več tako važno za nemško industrijo, ko moderna tehnika vedno bolj uporabljala lahke metale in je Nemčija doživela ne le vojaški, temveč tudi politični poraz, je mir na Renu. Šele de Gaulle je lahko zgradil most čez reko nemške usode, kakor so nekdanj imenovali Nemci Ren. Šele v integrirani zahodni Evropi je vprašanje, čigava je alzaška ruda, izgubilo svoj prvotni pomen, meje so postale ali postajajo simbol zgodovine.

Irsko vprašanje pa je, nasprotno, še vedno nerešeno. V Dublinu se še niso popolnoma pomirili z usodo »zelenega otoka«, po sredi irskega nacionalnega ozemlja gre meja. Šest grofij Severne Irske (Ulster) je sestavni del Velike Britanije, ne pa Irske svobodne republike — Eire. Milijoni in milijoni so šli s trebuchom za kruhom v Ameriko, v New York, Boston — tudi Kennedy je bil Irec. Kljub industrijski revoluciji v Angliji, novim tržiščem v Aziji (Kitajska, Indija) in v Afriki je irski kmet bežal v Ameriko. Še zdaj je Irska pretežno poljedelska dežela, Ulster pa je velika industrija. Leta 1916 so irski revolucionarji (IRA) organizirali upor, vendar ni uspel. To je bila najbolj krvava noč v dolgi zgodovini irskega naroda. Irska je del sterlinške cone, vendar ni v Commonwealthu. Lani decembra sta Anglija in Irska sklenili sporazum o enotnem trgovinskem področju. To pa ne pomeni, da se je Dublin že odrekel Severni Irski in da je pristal na trajno razdelitev otoka.

Vprašanje dansko-nemške meje je zdaj rešeno. Toda koliko krvi je preteklo zaradi tega! Danska je dobila po prvi svetovni vojni svoje zgodovinske meje, dobila je zadoščenje. V veliki zahodni Evropi, kjer migrira ne le delovna sila, ampak tudi kapital, tistih nekaj deset kvadratnih kilometrov na Jutlandiji res ni mednarodno vprašanje. Meja je postala dejansko samo ločnica dveh administrativnih področij.

Pravda, čigava je Južna Tirolska, še danes ni končana in najbrže še dolgo ne bo. Rim in Dunaj branita diametralno nasprotna stališča. Njihovo postopno zблиžanje bo zelo dolg proces, ta bo močno odvisen od evolucije nacionalnega vprašanja v Evropi. Pri tem poglavju se bomo omejili samo na to tehnično ugotovitev.

Nemško vprašanje bo rešeno, ko bodo postali pojmi »Vzhod« in »Zahod« zgodovina, ko Nemčija ne bo več igrala vloge jezička na evropski tehnici in ne bo več potencialno nevarna svojim sosedom na vzhodu. Predsednik svobodne demokratske stranke Erich Mende meni, da se bosta Nemčiji združili v petnajstih ali dvajsetih letih. Nasprotniki napoleonovske Francije so se na Dunaju hitro sporazumeli med seboj, Francija je postala drugorazredna sila. Nemčija pa je ne le evropski, marveč svetovni problem. Rešitev nemškega vprašanja ne bo uvod, marveč finale dolgotrajnega stabilizacijskega procesa v Evropi.

Vprašanje libanonskih kristjanov se je vleklo skoraj sto let. Rešeno je bilo šele leta 1918, in sicer s kapitulacijo otomanskega cesarstva. Bilo je povod in vzrok intervencij evropskih držav pri Porti. Vera na Srednjem vzhodu je često najvišja oblika neke skupnosti, nacija je šele na drugem mestu in ni vedno niti jasna. Pakistan pooseblja načelo vere, ne nacije, toda muslimanska republika Pakistan je primer nacije, ki se formira. Libanonski kristjani so dosegli »džentlemenski sporazum«, oblast delijo z Arabci muslimanske vere. Predsednik republike je po tradiciji kristjan-maronit, predsednik parlamenta musliman-sunit, predsednik vlade musliman-šiit. Po konfesionalnem, ne pa strankarskem ključu je sestavljen tudi parlament, vlada je široka koalicija kristjanov in muslimanov. Libanon je Švica Srednjega vzhoda, toda to je sad dolgega zgodovinskega razvoja!

Ciper je v bistvu isti primer, toda — kje je še ta otoška dežela! Na Cipru je 78 % Grkov in 10 % Turkov, drugo so Arabci, Levantinci itd. Je predlog, po katerem naj bi postal Ciper država s kantonalno ureditvijo. Toda je Ciper zrel za tako rešitev? Na Cipru vlada danes pravzaprav atmosfera državljanske vojne — Ciper je tam, kjer je bil Libanon na začetku tega stoletja. Grki hočejo enozis, združitev, Turki se zavzemajo za taksim, razdelitev otoka, Makarios pa želi državo, ki ne bo odvisna od nikogar, niti od Aten. Toda eno je že jasno: ciprske nacije ni, so Grki in Turki. Ciper bo ostal klasičen primer dvonacionalne države. Simbioza obeh elementov bo zelo dolg proces.

Palestinsko vprašanje je še vedno odprta knjiga. Kar 1.200.000 arabskih beguncev živi v taboriščih od Sredozemlja do Iraka, nekdanje Mezopotamije. To vprašanje je staro 1300 let, odkar so prodrli semitska (arabska) plemena iz Arabske puščave v plodne ravnice med Jordanom in Sredozemljem. Nova faza je nastala, ko so se začeli v drugi polovici 19. stoletja naseljevati židovski pionirji Rusije v ravnice med Haifo in Gazo. Tretja faza se je začela leta 1917, ko je Velika Britanija z Balfourjevo deklaracijo obljubila Židom »home rule«, samoupravo v Palestini. Ko so maja 1948 Židje razglasili svojo državo Izrael, je nastal odkrit konflikt, vojna je bila tu. Ta se je končala leta 1949. Kakih 800.000 Arabcev je tedaj zapustilo svoje domove. Odtlej ni miru na meji med Izraelom in arabskimi državami. Arabske države ne priznavajo Izraela, to je zanje »okupirana Palestina«. Pravda, kdo ima prav: Židje ali Arabci, je dolga in se bo vlekla še generacije. Židi in Arabci, vsi se sklicujejo na zgodovinske momente. Združeni narodi tega vprašanja ne morejo rešiti. Med Izraelom in arabskimi državami je tehnično in pravno še vojna, zato izraelske ladje ne morejo skozi Suez. In vendar se bo nekega dne stvar rešila, tudi v Libanonu je mir in prostor za vse. Toda Palestina je hujši primer, je vsearabsko vprašanje.

Vse več je zgodovinarjev, ki menijo, da se bo kašmirsko vprašanje reševalo zelo dolgo. V Kašmiru imajo večino muslimani, na oblasti pa so hindujci. Indija in Pakistan vodita pravo tiskovno vojno, stil obtožb ne zaostaja prav nič za dvobojem arabskega in izraelskega časopisja. Hindujci in muslimani so živeli petsto let v miru, zdaj ne najdejo več skupnega jezika. Indija in Pakistan sta bila začetka le dve strani iste medalje, zdaj sta to dva popolnoma ločena pojma. Hindijščina in urdu (tega govore v Pakistanu) sta soroden jezik, imata skupne korene, toda v Pakistanu je vse močnejša tendenca, da se jezik očisti indijskih elementov. Kašmir je le skupni pojem za nasprotja, ki razdvajajo oba naroda. Kašmirski problem bo rešen šele, ko bo vera v Aziji izgubila svoj pomen) kje je še to!), ko bo agresivni nacionalizem reduciran približno na to, kar je sedaj

v zahodni Evropi. Za obe državi je to prestižno vprašanje, za Pakistan je še nekaj več — nacionalno vprašanje. Toda nobena indijska vlada ne bi ostala na oblasti niti en dan, če bi odpisala lepo deželo Kašmir. Upajmo, da bo nedavni taškentski sporazum bistveno prispeval k mirni rešitvi spora.

Koreja je razdeljena po sredi. Leta 1950 se je začela korejska vojna, danes, šestnajst let po tem krvavem obračunu, korejsko vprašanje še ni rešeno. Po sredi polotoka, vzdolž 38. vzporednika, gre železna, ali kakor pravijo v Aziji, bambusova zavesa. Ta zavesa loči dva svetova. Vsi poskusi, da bi se združil tridesetmilijonski narod, so doslej propadli, Severna in Južna Koreja imata popolnoma drugo ekonomsko-politično in družbeno strukturo, sta dva tako različna pojma kot sta Nemčija in Avstrija — vsaj za nas v Evropi. In vendar je korejska nacija samo ena, in bo vedno tako. Korejska vojna je bila začetek konfrontacije med Kitajsko in Ameriko v Aziji. Bila je, kakor bo pokazala zgodovina, signal poznejših konfliktov.

* * *

Razdeljeni Vietnam je drugi primer tragedije. Leta 1954 je ženevska konferenca sankcionirala razdelitev Vietnama, od takrat imamo DR Vietnam in republiko Vietnam s sedežem v Saigonu. Ženevska konferenca je predlagala referendum o rešitvi (združitvi) vietnamskega vprašanja. Saigon je že od vsega začetka odklonil vsako misel na plebiscit, saj bi ga gotovo izgubil. Hanoi je imel dinamično in revolucionarno idejo: razdelitev zemlje.

Na vojno v Vietnamu lahko gledamo z več zornih kotov. Francozi pravijo, da gre v bistvu za državljansko vojno, toda z močnimi elementi zunanje intervencije — Amerika, Kitajska. Ta nota je bila v zadnjih mesecih vse bolj vidna.

V Hanoi trdijo, da imamo v Vietnamu revolucionarno vojno, kakor jo je zamislil in utemeljil Mao Ce Tung. Boj vietnamskega ljudstva je prototip revolucionarne vojne v Aziji. Ne stroji ne bombe, človek odloča. Po kitajski koncepciji gre za spopad med mestom in vasjo — seveda v svetovnem merilu. Mesto so Amerika, industrializirani Zahod, Commonwealth, Japonska in še kaj. Drugo: Azija, Afrika, Latinska Amerika pa je vas — siromašni, a revolucionarni kmečki element. Kajti prav na Kitajskem je zmagal kmet, kitajska revolucija je bila kmečka revolucija — 500 milijonov kmetov je zahtevalo in dobilo zemljo. Za triumf svetovne revolucije je po konceptih Pekinga potrebna zmaga v Vietnamu.

Na Zahodu, v Ameriki in drugod, pa menijo mnogi, da gre za veliko konfrontacijo Amerika — Kitajska. Ta se je začela pred šestnajstimi leti na Koreji, zdaj se nadaljuje v Vietnamu. Na Koreji se je končala s kompromisom, nihče ni zmagal, nihče dobil.

Po tej shemi je žrtev te konfrontacije Vietnam. Tu merita svoje moči bogata, saturirana Amerika in hitro se razvijajoča Kitajska.

Kdo bo zmagal, bo pokazala zgodovina. Mi, ki smo sredi dogodkov, ne moremo soditi.

Eno pa je gotovo: največja žrtev velikega konflikta je vietnamski narod. O združitvi zdaj nihče ne govori, to je daljna prihodnost. Važno je, kaj bo jutri. Bodo lahko uživali sadove svojega dela v miru?

Miran Ogrin